

DZIAŁALNOŚĆ INNOWACYJNA W WOJEWÓDZTWIE KUJAWSKO-POMORSKIM W LATACH 2009-2011

Niniejsze opracowanie koncentruje się na zagadnieniach związanych z innowacyjnością przedsiębiorstw przemysłowych i z sektora usług z terenu województwa kujawsko-pomorskiego w zakresie innowacji produktowych i/lub procesowych wprowadzonych w latach 2009–2011.

Źródłem informacji w zakresie działalności innowacyjnej przedsiębiorstw w 2011 r. są dane wynikowe pochodzące z badania prowadzonego przez GUS na formularzach sprawozdawczych PNT-02 (Badanie o innowacjach w przemyśle za lata 2009–2011) oraz PNT-02/u (Badanie o innowacjach w sektorze usług za lata 2009–2011). Sprawozdanie o działalności innowacyjnej przedsiębiorstw w przemyśle oraz w sektorze usług za 2011 rok jest skróconą wersją rozszerzonego badania innowacji prowadzonego co dwa lata w ramach Europejskiego Wspólnotowego Badania Innowacyjności (Community Innovation Survey).

Badaniem objęte zostały przedsiębiorstwa zaliczone do wymienionych poniżej sekcji i działów PKD 2007:

✓ **przedsiębiorstwa przemysłowe:**

- Sekcja B – Górnictwo i wydobywanie (działy: 05 – wydobywanie węgla kamiennego i węgla brunatnego (lignitu), 06 – górnictwo ropy naftowej i gazu ziemnego, 07 – górnictwo rud metali, 08 – pozostałe górnictwo i wydobywanie, 09 – działalność usługowa wspomagająca górnictwo);
- Sekcja C – Przetwórstwo przemysłowe (działy: 10 – produkcja artykułów spożywczych, 11 – produkcja napojów, 12 – produkcja wyrobów tytoniowych, 13 – produkcja wyrobów tekstylnych, 14 – produkcja odzieży, 15 – produkcja skór i wyrobów skórzanych, 16 – produkcja wyrobów z drewna, korka, słomy i wikliny, 17 – produkcja papieru i wyrobów z papieru, 18 – poligrafia i reprodukcja zapisanych nośników informacji, 19 – produkcja koksu i produktów rafinacji ropy naftowej, 20 – produkcja chemikaliów i wyrobów chemicznych, 21 – produkcja wyrobów farmaceutycznych, 22 – produkcja wyrobów z gumy i tworzyw sztucznych, 23 – produkcja wyrobów z pozostałych mineralnych surowców niemetalicznych, 24 – produkcja metali, 25 – produkcja wyrobów z metali, 26 – produkcja komputerów, wyrobów elektronicznych i optycznych, 27 – produkcja urządzeń elektrycznych, 28 – produkcja maszyn i urządzeń, 29 – produkcja pojazdów samochodowych, przyczep i naczep, 30 – produkcja pozostałego sprzętu transportowego, 31 – produkcja mebli, 32 – pozostała produkcja wyrobów, 33 – naprawa, konserwacja i instalowanie maszyn i urządzeń);
- Sekcja D – Wytwarzanie i zaopatrywanie w energię elektryczną, gaz, parę wodną, gorącą wodę (dział 35 – wytwarzanie i zaopatrywanie w energię elektryczną, gaz, parę wodną, gorącą wodę);
- Sekcja E – Dostawa wody; gospodarowanie ściekami i odpadami; rekultywacja (działy: 36 – pobór, uzdatnianie i dostarczanie wody, 37 – odprowadzanie i oczyszczanie ścieków, 38 – gospodarka odpadami; odzysk surowców, 39 – rekultywacja);

✓ **przedsiębiorstwa z sektora usług:**

- Sekcja G – Handel; naprawa pojazdów samochodowych (dział 46 – handel hurtowy);
- Sekcja H – Transport i gospodarka magazynowa (działy: 49 – transport lądowy i rurociągowy, 50 – transport wodny, 51 – transport lotniczy, 52 – magazynowanie i działalność usługowa wspomagająca transport, 53 – działalność pocztowa i kurierska);
- Sekcja J – Informacja i komunikacja (działy: 58 – działalność wydawnicza, 61 – telekomunikacja, 62 – działalność związana z oprogramowaniem i doradztwo w zakresie informatyki, 63 – działalność usługowa w zakresie informacji);
- Sekcja K – Działalność finansowa i ubezpieczeniowa (działy: 64 – finansowa działalność usługowa, 65 – ubezpieczenia, reasekuracja i fundusze emerytalne, 66 – działalność wspomagająca usługi finansowe oraz ubezpieczenia i fundusze emerytalne);
- Sekcja M – Działalność profesjonalna, naukowa i techniczna (dział 71 – działalność w zakresie architektury i inżynierii; badania i analizy techniczne).

W przypadku przedsiębiorstw przemysłowych przebadano pełną zbiorowość przedsiębiorstw o liczbie pracujących powyżej 49 osób oraz próbę jednostek liczących od 10 do 49 pracujących, natomiast w przypadku przedsiębiorstw z sektora usług – próbę jednostek liczących powyżej 9 pracujących.

Metodologia badań działalności innowacyjnej przedsiębiorstw przyjęta przez Główny Urząd Statystyczny jest zgodna z międzynarodowymi zaleceniami metodologicznymi opracowanymi przez OECD oraz EUROSTAT i zamieszczonymi w serii podręczników zwanych Frascati Family Manuals.

* * *

Działalność innowacyjna – całokształt działań naukowych, technicznych, organizacyjnych, finansowych i komercyjnych, które rzeczywiście prowadzą lub mają w zamierzeniu prowadzić do wdrażania innowacji. Niektóre z tych działań same z siebie mają charakter innowacyjny, natomiast inne nie są nowością, lecz są konieczne do

wdrażania innowacji. Działalność innowacyjna obejmuje także działalność badawczo-rozwojową (B+R), która nie jest bezpośrednio związana z tworzeniem konkretnej innowacji.

Innowacja — wdrożenie nowego lub istotnie ulepszonego produktu (wyrobu lub usługi) lub procesu, nowej metody organizacyjnej lub nowej metody marketingowej w praktyce gospodarczej, organizacji miejsca pracy lub stosunkach z otoczeniem. Produkty, procesy oraz metody organizacyjne i marketingowe nie muszą być nowością dla rynku, na którym operuje przedsiębiorstwo, ale muszą być nowością przynajmniej dla samego przedsiębiorstwa. Produkty, procesy i metody nie muszą być opracowane przez samo przedsiębiorstwo, mogą być opracowane przez inne przedsiębiorstwo bądź przez jednostkę o innym charakterze (np. instytut naukowo-badawczy, ośrodek badawczo-rozwojowy, szkołę wyższą, itp.).

Przedsiębiorstwo aktywne innowacyjnie — przedsiębiorstwo, które w badanym okresie wprowadziło przynajmniej jedną innowację produktową lub procesową, lub realizowało w tym okresie przynajmniej jeden projekt innowacyjny, który został przerwany lub zaniechany w trakcie badanego okresu (niezakończony sukcesem) lub nie został do końca tego okresu ukończony (tzn. jest kontynuowany).

Przedsiębiorstwo innowacyjne w zakresie innowacji produktowych bądź procesowych (przedsiębiorstwo innowacyjne) — przedsiębiorstwo, które w badanym okresie wprowadziło na rynek przynajmniej jedną innowację produktową lub procesową: nowy lub istotnie ulepszony produkt bądź nowy lub istotnie ulepszony proces, będące nowością przynajmniej dla badanego przedsiębiorstwa.

Nakłady na działalność innowacyjną poniesione przez przedsiębiorstwa obejmują nakłady na:

- prace badawczo-rozwojowe (B+R) związane z opracowywaniem nowych lub istotnie ulepszonych produktów (innowacji produktowych) oraz procesów (innowacji procesowych), wykonane przez własne zaplecze rozwojowe lub nabyte od innych jednostek,
- zakup wiedzy ze źródeł zewnętrznych w postaci patentów, wynalazków (rozwiązań) nieopatentowanych, projektów, wzorów użytkowych i przemysłowych, licencji, ujawnień know-how, znaków towarowych oraz usług technicznych związanych z wdrażaniem innowacji produktowych i procesowych,
- zakup oprogramowania związanego z wdrażaniem innowacji produktowych i procesowych,
- zakup i montaż maszyn i urządzeń technicznych, zakup środków transportu, narzędzi, przyrządów, ruchomości, wyposażenia oraz nakłady na budowę, rozbudowę i modernizację budynków służących wdrażaniu innowacji produktowych i procesowych,
- szkolenie personelu związane z działalnością innowacyjną, począwszy od etapu projektowania, aż do fazy marketingu. Obejmują zarówno nakłady na nabycie zewnętrznych usług szkoleniowych, jak i nakłady na szkolenie wewnętrzne,
- marketing dotyczący nowych lub istotnie ulepszonych produktów. Nakłady te obejmują wydatki na wstępne badania rynkowe, testy rynkowe oraz reklamę wprowadzanych na rynek nowych lub istotnie ulepszonych produktów,
- pozostałe przygotowania do wprowadzania innowacji produktowych lub procesowych. Obejmują czynności niezaliczone do działalności B+R takie jak: studia wykonalności, testowanie i ocenę nowych lub znacząco ulepszonych produktów i procesów (z wyjątkiem testowania zaliczonego do prac B+R, takiego jak np. testowanie prototypów), standardowe opracowywanie i udoskonalanie oprogramowania, oprzyrządowanie, prace inżyniersko-przygotowawcze.

W badaniu innowacyjności pod uwagę brane są wszelkie wydatki na innowacje produktowe i procesowe — bieżące i inwestycyjne, poniesione w roku sprawozdawczym na prace zakończone sukcesem (tzn. wdrożeniem innowacji), niezakończone (kontynuowane) oraz przerwane lub zaniechane przed ukończeniem, niezależnie od źródeł ich finansowania.

Współpraca w zakresie działalności innowacyjnej — oznacza aktywny udział we wspólnych projektach z innymi przedsiębiorstwami lub instytucjami niekomercyjnymi. Współpraca taka może mieć charakter perspektywiczny i długofalowy i nie musi pociągać za sobą bezpośrednich, wymiernych korzyści ekonomicznych dla uczestniczących w niej partnerów. Nie należy uważać za współpracę w zakresie działalności innowacyjnej zamawiania prac u wykonawców zewnętrznych, bez aktywnego współdziałania w ich realizacji.

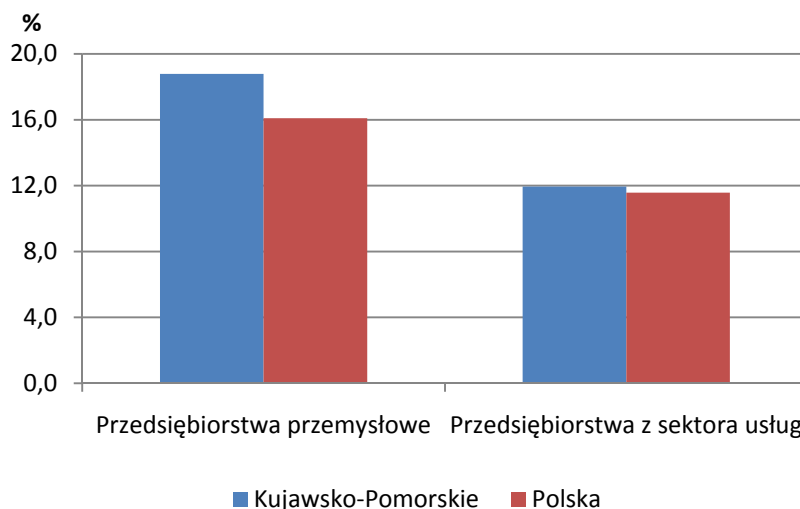
* * *

INNOWACYJNOŚĆ PRZEDSIĘBIORSTW

Wyniki badań o innowacyjności wykazują, że udział przedsiębiorstw przemysłowych, które wprowadziły innowacje produktowe i/lub procesowe w latach 2009–2011 w liczbie przedsiębiorstw aktywnych innowacyjnie w województwie kujawsko-pomorskim wyniósł 98,6% (o 3,3 p.proc. więcej niż w kraju), a w sektorze usług — 100,0% (o 6,2 p.proc. więcej).

Przedsiębiorstwa, które w latach 2009-2011 wprowadziły innowacje produktowe i/lub procesowe w % ogółu przedsiębiorstw

W analizowanym okresie w województwie kujawsko-pomorskim nowe i/lub istotnie ulepszone produkty/procesy wprowadziło 18,8% badanych przedsiębiorstw przemysłowych i 11,9% badanych przedsiębiorstw z sektora usług. Pod względem innowacyjności przedsiębiorstw przemysłowych województwo zajęło 5 pozycję wśród województw Polski (za województwami: podkarpackim, opolskim, małopolskim i lubelskim), zaś pod względem innowacyjności przedsiębiorstw z sektora usług 4 pozycję (za województwami: pomorskim, mazowieckim i śląskim).

Tabl. 1. Przedsiębiorstwa, które w latach 2009–2011 wprowadziły innowacje produktowe i/lub procesowe w % ogółu przedsiębiorstw według liczby pracujących

Liczba pracujących	Kujawsko-Pomorskie	Polska
	w % ogółu przedsiębiorstw	
Przedsiębiorstwa przemysłowe		
10–49 pracujących	12,2	8,9
50–249 pracujących	30,9	30,1
Powyżej 249 pracujących	57,6	57,8
Przedsiębiorstwa z sektora usług		
10–49 pracujących	10,0	9,1
50–249 pracujących	19,0	19,6
Powyżej 249 pracujących	45,0	44,0

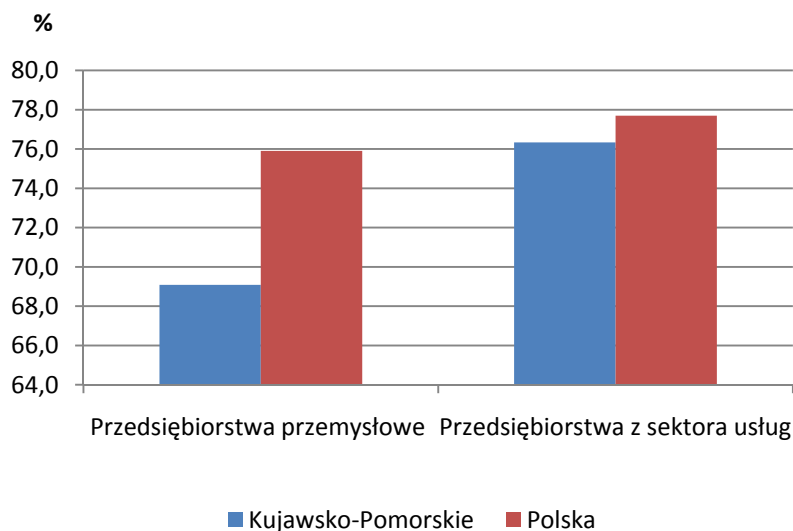

Analizując strukturę wielkości przedsiębiorstw, zarówno przemysłowych, jak i z sektora usług w województwie kujawsko-pomorskim i w kraju zauważa się, że w latach 2009–2011 innowacje najczęściej wprowadzały przedsiębiorstwa o liczbie powyżej 249 pracujących. *Udział innowacyjnych przedsiębiorstw przemysłowych w ogólnej liczbie przedsiębiorstw przemysłowych był nieznacznie wyższy w województwie niż w kraju, zarówno w przedsiębiorstwach o liczbie pracujących od 10 do 49 osób (o 3,3 p.proc. wyższy) jak i o liczbie od 50 do 249 pracujących (o 0,8 p.proc.). W grupie przedsiębiorstw przemysłowych o liczbie pracujących powyżej 249 osób udział przedsiębiorstw innowacyjnych był o 0,2 p.proc. niższy w województwie niż w kraju. Wśród przedsiębiorstw z sektora usług w województwie kujawsko-pomorskim wyższy niż w kraju udział innowacyjnych przedsiębiorstw zauważa się w podmiotach o liczbie pracujących powyżej 249 osób oraz od 10 do 49 osób (odpowiednio: o 1,0 p.proc. i 0,9 p.proc.), zaś niższy w przedsiębiorstwach o liczbie pracujących od 50 do 249 osób (o 0,6 p.proc.).*

NAKŁADY NA DZIAŁALNOŚĆ INNOWACYJNĄ

Realizacja działań związanych z wprowadzeniem innowacji wiąże się z nakładami finansowymi, które musi ponieść przedsiębiorstwo podczas prac nad innowacjami i ich wdrażaniem. W województwie kujawsko-pomorskim w 2011 r. wśród aktywnych innowacyjnie przedsiębiorstw nakłady na działalność innowacyjną poniosło 69,1% przedsiębiorstw przemysłowych i 76,3% przedsiębiorstw z sektora usług (*było to mniej niż w kraju odpowiednio: o 6,8 p.proc. i o 1,4 p.proc.*).

Przedsiębiorstwa, które w 2011 roku poniosły nakłady na działalność innowacyjną w % przedsiębiorstw aktywnych innowacyjnie

Wśród przedsiębiorstw, które w 2011 r. poniosły nakłady na działalność innowacyjną, zarówno w województwie kujawsko-pomorskim, jak i w Polsce największy odsetek stanowiły przedsiębiorstwa, które poniosły nakłady inwestycyjne na środki trwałe. W przedsiębiorstwach przemysłowych udział ten wyniósł odpowiednio: 78,6% i 76,2%, a w sektorze usług odpowiednio: 75,0% i 63,5%.

Tabl. 2. Przedsiębiorstwa, które w 2011 roku poniosły nakłady na działalność innowacyjną według liczby pracujących i rodzaju działalności innowacyjnej

WYSZCZEGÓLNIENIE a — Kujawsko-Pomorskie b — Polska	Przedsiębiorstwa, które poniosły nakłady innowacyjne na:							
	zakup wiedzy ze źródeł zewnętrznych	zakup oprogramowania	inwestycyjne na środki trwałe	szkolenie personelu związane z działalnością innowacyjną	marketing dotyczący nowych i istotnie ulepszonych produktów	działalność badawczo-rozwojową	pozostałe nakłady	
	w % przedsiębiorstw, które poniosły nakłady na działalność innowacyjną							
Przedsiębiorstwa przemysłowe								
Ogółem	a	18,5	37,1	78,6	25,8	19,0	23,4	19,4
	b	9,3	37,4	76,2	19,9	20,7	29,3	14,1
10-49 pracujących	a	32,7	34,7	80,6	34,7	11,2	10,2	25,5
	b	9,1	36,4	80,9	16,0	19,3	15,4	12,5
50-249 pracujących	a	6,9	32,4	76,5	14,7	19,6	23,5	12,7
	b	7,3	34,0	73,6	19,1	20,3	31,6	15,2
powyżej 249 pracujących	a	14,6	52,1	79,2	31,3	33,3	50,0	20,8
	b	13,7	46,2	73,6	28,5	23,7	48,3	14,5
Przedsiębiorstwa z sektora usług								
Ogółem	a	10,0	52,0	75,0	27,0	33,0	3,0	7,0
	b	15,6	59,4	63,5	35,7	21,8	14,9	15,4
10-49 pracujących	a	14,7	48,5	70,6	32,4	32,4	1,5	5,9
	b	16,2	52,8	65,3	37,6	19,8	12,1	14,8
50-249 pracujących	a	0,0	56,0	92,0	24,0	44,0	0,0	8,0
	b	12,4	70,6	60,0	31,8	25,0	18,4	12,4
powyżej 249 pracujących	a	0,0	71,4	57,1	0,0	0,0	14,3	14,3
	b	19,8	71,6	60,8	34,2	25,7	23,4	26,1

Nieco większy niż średnio w województwie odsetek przedsiębiorstw przemysłowych, które poniosły nakłady inwestycyjne na środki trwałe odnotowano wśród podmiotów o liczbie pracujących od 10 do 49 osób (o 2,0 p.proc.) i powyżej 249 pracujących (o 0,6 p.proc.), zaś mniejszy wśród przedsiębiorstw o liczbie pracujących od 50 do 249 osób (o 2,1 p.proc.). W grupie podmiotów z sektora usług ten rodzaj nakładów w 2011 r. poniosło najwięcej, bo 92,0%, przedsiębiorstw o liczbie pracujących od 50 do 249 osób, a najmniej przedsiębiorstw o liczbie pracujących powyżej 249 pracujących (57,1%).

W województwie kujawsko-pomorskim w stosunku do sytuacji w kraju zauważalna jest słabsza aktywność przedsiębiorstw w ponoszeniu nakładów na działalność badawczo-rozwojową. W 2011 r. spośród przedsiębiorstw przemysłowych wykazało ją 23,4% podmiotów ponoszących nakłady na działalność innowacyjną (o 5,9 p.proc. mniej niż w kraju), natomiast wśród przedsiębiorstw z sektora usług zaledwie 3,0% (o 11,9 p.proc. mniej). Biorąc pod uwagę wielkość przedsiębiorstw przemysłowych ponoszących nakłady na działalność innowacyjną zauważa się, że w województwie kujawsko-pomorskim podmiotów, które poniosły nakłady na działalność badawczo-rozwojową najwięcej odnotowano w grupie przedsiębiorstw o liczbie pracujących powyżej 249 osób (50,0%). Znacznie mniejszy odsetek przedsiębiorstw ponoszących ten rodzaj nakładów wystąpił wśród podmiotów o liczbie pracujących

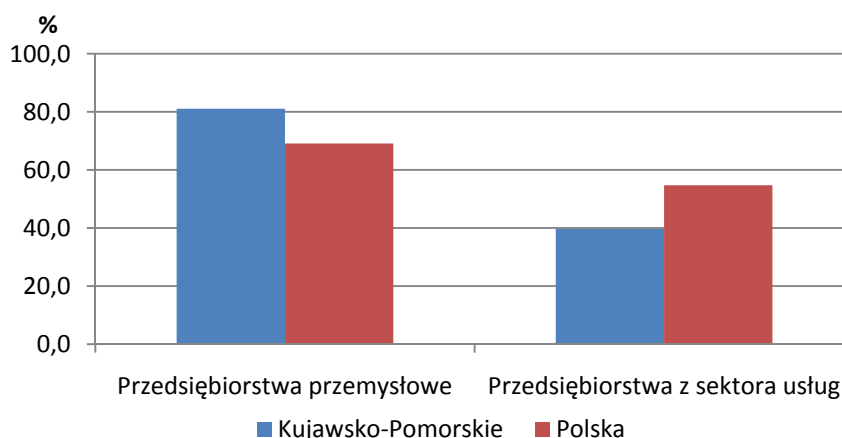

od 50 do 249 osób i od 10 do 49 osób (analogicznie: 23,5% i 10,2%). W grupie przedsiębiorstw z sektora usług nakłady na działalność związaną z badaniami i rozwojem były ponoszone znacznie rzadziej niż w przedsiębiorstwach przemysłowych. W 2011 r. omawiany rodzaj nakładów wykazało 14,3% przedsiębiorstw o liczbie pracujących powyżej 249 osób i jedynie 1,5% przedsiębiorstw o liczbie pracujących od 10 do 49 osób z sektora usług.

PRZYCHODY Z INNOWACJI

Jednym z efektów działalności innowacyjnej jest sprzedaż innowacyjnych produktów. W 2011 r. w województwie kujawsko-pomorskim wykazało ją 81,1% ogółu innowacyjnych przedsiębiorstw przemysłowych (o 12,0 p.proc. więcej niż w kraju) i 39,7% ogółu innowacyjnych przedsiębiorstw z sektora usług (o 15,0 p.proc. mniej).

Przedsiębiorstwa, które w 2011 roku sprzedały innowacyjne produkty w % przedsiębiorstw innowacyjnych

W 2011 r. w przedsiębiorstwach przemysłowych niezależnie od ich wielkości odsetek innowacyjnych przedsiębiorstw wykazujących sprzedaż produktów innowacyjnych oscylował wokół 80% i w każdej grupie był wyższy niż w kraju.

Tabl. 3. Przedsiębiorstwa, które w 2011 r. sprzedały innowacyjne produkty w % przedsiębiorstw innowacyjnych według liczby pracujących

LICZBA PRACUJĄCYCH	Kujawsko-Pomorskie	Polska
	w % ogółu przedsiębiorstw innowacyjnych	
Przedsiębiorstwa przemysłowe		
10–49 pracujących	83,5	66,0
50–249 pracujących	78,1	69,5
Powyżej 249 pracujących	81,1	75,0
Przedsiębiorstwa z sektora usług		
10–49 pracujących	37,0	55,7
50–249 pracujących	53,3	50,6
Powyżej 249 pracujących	22,2	59,2

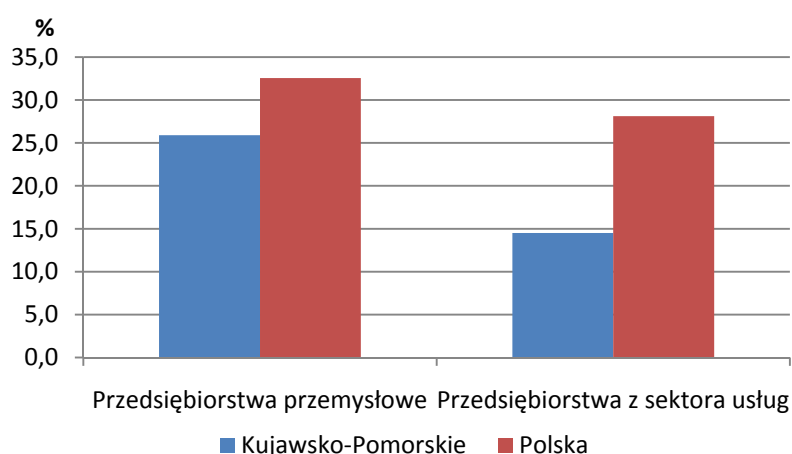

Natomiast w grupie innowacyjnych przedsiębiorstw z sektora usług poziom aktywności przedsiębiorstw w sprzedaży produktów innowacyjnych był we wszystkich grupach wielkości przedsiębiorstw niższy niż w przedsiębiorstwach przemysłowych. Największy udział przedsiębiorstw z sektora usług, które dokonały sprzedaży innowacyjnych produktów w województwie kujawsko-pomorskim w 2011 r. wystąpił w grupie podmiotów o liczbie pracujących od 50 do 249 osób (53,3%). Tylko w tej grupie był on wyższy niż w kraju o 2,7 p.proc. W dwóch pozostałych grupach przedsiębiorstw sprzedaż produktów innowacyjnych wykazało relatywnie mniej przedsiębiorstw innowacyjnych niż w kraju. Było to 37,0% w przypadku przedsiębiorstw o liczbie pracujących od 10 do 49 (o 18,7 p.proc. mniej niż w kraju) i 22,2% w przedsiębiorstwach o liczbie pracujących powyżej 249 osób (o 37,0 p.proc. mniej).

WSPÓŁPRACA W ZAKRESIE INNOWACJI

Istotnym elementem działalności przedsiębiorstw jest współpraca z innymi podmiotami. Jest ona szczególnie istotna wśród przedsiębiorstw, które podejmują prace związane z innowacjami, zwłaszcza obciążonymi dużym ryzykiem. Współpraca z innymi jednostkami umożliwia przedsiębiorstwom nie tylko dostęp do szerszej wiedzy i do nowych technologii, ale także pozwala na obniżenie kosztów i ryzyka prowadzonej działalności gospodarczej. W województwie kujawsko-pomorskim poziom tej współpracy, zarówno w przedsiębiorstwach przemysłowych, jak i z sektora usług kształtował się na niższym poziomie niż kraju. W latach 2009–2011 współpracę w zakresie działalności innowacyjnej z innymi przedsiębiorstwami lub instytucjami wykazało 25,9% aktywnych innowacyjnie przedsiębiorstw przemysłowych (o 6,7 p.proc. mniej niż w kraju) i 14,5% aktywnych innowacyjnie przedsiębiorstw z sektora usług (o 13,6 p.proc. mniej).

Przedsiębiorstwa, które w latach 2009–2011 współpracowały w zakresie działalności innowacyjnej z innymi przedsiębiorstwami lub instytucjami w % ogółu aktywnych innowacyjnie przedsiębiorstw

Biorąc pod uwagę wielkość przedsiębiorstw zauważa się, że w latach 2009–2011 wśród przedsiębiorstw aktywnych innowacyjnie w województwie kujawsko-pomorskim nieco wyższy niż średnio w kraju poziom współpracy wykazywały przedsiębiorstwa przemysłowe o liczbie pracujących od 50 do 249 osób (33,6%, tj. o 1,5 p.proc. więcej niż w kraju) i powyżej 249 osób (60,0%, tj. o 2,3% więcej). Natomiast

w grupie przedsiębiorstw zatrudniających od 10 do 49 pracujących w tym sektorze w zakresie działalności innowacyjnej współpracowało 7,9% przedsiębiorstw, tj. 14,2 p.proc. mniej niż w kraju.

Tabl. 4. Przedsiębiorstwa, które w latach 2009–2011 współpracowały w zakresie działalności innowacyjnej z innymi przedsiębiorstwami lub instytucjami w % ogółu przedsiębiorstw aktywnych innowacyjnie według liczby pracujących

LICZBA PRACUJĄCYCH	Kujawsko-Pomorskie	Polska
	w % ogółu przedsiębiorstw aktywnych innowacyjnie	
Przedsiębiorstwa przemysłowe		
10–49 pracujących	7,9	22,1
50–249 pracujących	33,6	32,1
Powyżej 249 pracujących	60,0	57,7
Przedsiębiorstwa z sektora usług		
10–49 pracujących	15,2	25,2
50–249 pracujących	13,3	26,1
Powyżej 249 pracujących	11,1	53,6

W województwie kujawsko-pomorskim wśród aktywnych innowacyjnie przedsiębiorstw z sektora usług niemal w każdej grupie wielkości współpracę w zakresie innowacji wykazał w latach 2009–2011 znacznie mniejszy odsetek przedsiębiorstw niż w przedsiębiorstwach przemysłowych i mniejszy niż w analizowanych grupach wielkości przedsiębiorstw z sektora usług w kraju. Relatywnie najaktywniejsze w omawianej sferze działalności innowacyjnej były w województwie kujawsko-pomorskim przedsiębiorstwa o liczbie pracujących od 10 do 49 osób. W zakresie działalności innowacyjnej 15,2% przedsiębiorstw aktywnych innowacyjnie współpracowało z innymi przedsiębiorstwami lub instytucjami (o 10,0 p.proc. mniej niż w kraju). Nieco większe różnice w tym zakresie odnotowano wśród przedsiębiorstw o liczbie pracujących od 50 do 249 osób. W województwie kujawsko-pomorskim współpracę z innymi przedsiębiorstwami lub instytucjami wykazało 13,3% przedsiębiorstw aktywnych innowacyjnie i było to 12,8 p.proc. mniej niż w kraju.

Wśród przedsiębiorstw z sektora usług, odmiennie niż w Polsce, najrzadziej z innymi jednostkami w zakresie działalności innowacyjnej współpracowały w przedsiębiorstwa o liczbie pracujących powyżej 249 osób. Ich udział w ogólnej liczbie aktywnych innowacyjnie przedsiębiorstw w województwie wyniósł 11,1%, podczas gdy w kraju 53,6%.

Autorzy opracowania: Agata Kordowska, dr Wiesława Gierańczyk — Referat Analiz i Badań Regionalnych — tel. 56 6117128

Redakcja merytoryczna: Dariusz Klamecki

Redakcja techniczna, skład i grafika komputerowa: Dariusz Klamecki, Jacek Pruski

Kujawsko-Pomorski Ośrodek Badań Regionalnych – pod kierunkiem Małgorzaty Rybak

Informatorium: e-mail InformatoriumUSBDG@stat.gov.pl, tel. 52 3669400